

Mikko Haaksluoto

Tehtaanseen sidotut

© 2021 Mikko Haaksluoto

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Nordestedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-4893-0

Mikko Haaksluoto

TEHTAASEEN SIDOTUT

Romaani

SIVIILIIN

Viimeisenä palvelupäivänään pioneeri Pasi Pääkkönen heräsi tuvassa jo varhain ennen ruotukavereitaan. Kun hän avasi silmänsä, hän ei ollut aluksi oikein perillä, oliko hän jo valveilla vai vielä unessa. Jokin hämärä muistikuva hetki sitten nähdystä unesta yritti vielä luikerrella hänen tajuntaansa, mutta sitä mukaa kuin kuorsaus ympärillä voimistui, myös leijaileva olotilakin haihtui mielestä pois aivan omalla painollaan.

Hän kaivautui syvemmälle peiton alle ja yritti nukahtaa uudelleen. Se oli kuitenkin toivoton yritys, koska lähimmässä punkassa käytiin narskuttelemaan hampaita niin äänekkäästi, että sitä jäi väkisinkin kuuntelemaan. Sitten yhdeltä suunnalta yskäistiin ja joku puhui unissaan siviiliviinosten ostamisesta ja rynnäkkökiväärin kokoamisesta; sekavan höpötyksen seasta erottui lause ”lataa ja varmista”.

Pasi nousi sängyn reunalle istualleen ja raapi pitkän tovin hiuksiaan. Hän päästi suustansa pitkän haukotuksen ja vilkaisi hajamielisesti rannekelloaan: se ei ollut vielä viittäkään. Hän yritti vielä muistella, millaista unta hän oli nähnyt äsken, mutta ei kyennyt palauttamaan mieleensä kuin jonkin sekavan mielikuvan puita pilkkovasta vanhasta miehestä, jolla oli ollut vihreä pipo päässään ja revenneet lenkkitosut jaloissaan. Aika vaikeaa oli kuvitella, että niinkin mitäänsanomattomalla unella olisi voinut olla jokin syvällisempi tarkoitus.

No, Pasi oli kyllä muutenkin melkoinen skeptikko sellaisten asioiden suhteen. Iltapäivälehtien ufouutisille hän oli yleensä vain hymähdellyt, eikä astrologiakaan häntä erityisemmin kiinnostanut, vaikka horoskoopit toisinaan pitivätkin paikkansa. Kai se oli aivan todennäköisyyslaskennan sääntöjen mukaista, että silloin tällöin kaiken maailman ennustukset sattuivat jopa kohdalleen. Kuka uniinsa uskoi, se varjoaan pelkäsi.

Hän katseli verkkaisesti ympärilleen ja yritti keskittyä siihen muuttumattomaan tietoon, että tämä nyt olisi hänen viimeisin aamunsa armeijan leivissä. Edessä olisi vain pikainen aamiaisen varuskunnan ruokalassa, siviilivaatteiden päälle pukeminen, vihonviimeisten valtion varusteiden luovuttaminen ja lopuksi sotilaspassin noutaminen komppanianpäällikön toimistosta. Sen jälkeen hän olisi vapaa mies, joka saisi tulla ja mennä aivan kuten itse tahtoi. Yksikään kapiainen ei voisi enää käskeä häntä tekemään asentoa ja lepoa, eikä kukaan esimies tulisi enää vahtimaan, mihin aikaan hän kömpisi illalla sänkyynsä tai kuinka pitkät niskavillat hänellä sattuisivat kulloinkin olemaan.

Niin ihmeelliseltä kuin se tuntuikin, puolen vuoden kakku oli nyt lusittu. Tämän jälkeen ketään ei enää kiinnostaisi, oliko Pasi muistanut edellisenä iltana ajamaan partansa tai lankaamaan saappaansa. Oluttakin hän saisi litkiä humalaan asti vaikka keskellä viikkoa, jos siltä vain tuntui.

Näistä myönteisistä seikoista huolimatta Pasi ei tuntenut oloaan erityisen juhlavaksi. Hän oli kironnut armeijan typeriä touhuja siinä missä muutkin, eikä hän todellakaan voinut sanoa, että olisi

erityisemmin nauttinut hikisistä sulkeis- ja taisteluharjoituksista tai loputtoman tuntuisista metsäleireistä, joissa oli haudattu harjoitustelamiinoja vesisateen ryvettämään hiekkatiehen tai raahattu suksilla pulkkaa taimikoiden halki paikasta A paikkaan B.

Kuinka monta kertaa hän olikaan vannonut itselleen, ettei enää edes kusisi varuskuntaan päin, kunhan sen portit olisivat sulkeutuneet viimeisimmän kerran hänen takanaan. Armeija oli ollut hänelle pelkkää pakkopullaa, mutta sitä samaa se kai oli ollut aika monelle muullekin suomalaiselle miehelle kautta aikojen.

Pasi katsoi lattialla lojuvaa nippa nappa –kalenteriaan, josta hän oli jo värjännyt viimeisen ruudun mustaksi edellisenä iltana. Vain muutamia viikkoja aikaisemmin tämä pieni pahvinpalanen oli merkinnyt hänelle toivoa ja tulevaisuutta, mutta nyt se ei näyttänyt hänestä millään tavalla merkittävältä. Mitähän järkeä niitä aamujakin oli ollut laskea, sillä kyllähän ne vähenivät laskemattakin, hän huomasi pohtivansa.

Hän taittoi sotilaskodista ostetun kalenterin kahtia ja tunki sen lähes vihaisesti lompakkoonsa – ehkä sitä olisi kuitenkin mukavaa katsella joskus vuosien päästä ja tuumata samalla lentopallokavereille, että tulihan se inttikin sentään käytyä. Kukaan hänen tuttavistaan ei ollut erityisen maanpuolustushenkinen, eikä hänen suvussaan tainnut olla sattumakessua suurempaa soturia. Siitä huolimatta varusmiespalvelun suorittaminen oli heidän elämänpiirissään suoranainen itsestäänselvyys. Se ei ollut mies eikä mikään, joka meni sivariksi tai joka tuli armeijasta maitojunalla kesken pois.

Pasi ei käsittänyt oikein itsekään, miksi siviiliin pääseminen ei herättänyt hänen sisimmässään minkäänlaista juhlamieltä. Hän muisteli jonkun itseään viisaamman henkilön sanoneen jossakin asiaohjelmassa, ettei ihminen tuntenut usein edes itseään. Näköjään se sitten oli totta, sillä eihän tämäkään pettymyksen tunne ollut laisinkaan ennalta odotettavissa. Se mikä oli hetki sitten tuntunut tärkeältä, olikin muuttunut yhtäkkiä aivan samantekeväksi asiaksi.

Hän heittäytyi punkalle pitkälleen ja ummisti silmänsä. Hän asetti kehonsa mahdollisimman mukavaan asentoon ja mietiskeli tätä kuuden kuukauden pituista jaksoa oikein perusteellisesti.

Paria kuukautta ennen armeijaan lähtemistä hän oli tutustunut erääseen kotikaupungissaan asuvaan ikäiseensä nuoreen naiseen. Tyttö oli työskennellyt valintamyymälän kassalla myyjänä, eikä häntä ollut suojellut miehiltä ainakaan ulkonäkö. He olivat alkaneet seurustelemaan ja alussa kaikki oli näyttänekin varsin lupaavalta. Kenties kyseessä ei ollut mikään jalat alta vievä rakastuminen, mutta sen verran pitkälle romanssi oli kuitenkin edennyt, että yhdessä vaiheessa neitokaisen kanssa oli jo keskusteltu vakavalla äänensävyllä kihlasormusten hankkimisesta ja saman katon alle muuttamisesta.

Elämä oli näyttänyt olevan mahdollisuuksia täynnä. Kaikki asiat olivat tuntuneet järjestyvän, kunhan armeija vain olisi ensin hoidettu pois päiväjärjestyksestä. Tytöllä oli vakituinen työpaikka, ja hänen sukulaisillaan oli kuulemma niin paljon läheisiä suhteita useisiin työnantajiin, että sitä kautta Pasillekin järjestyisi jokin

duunipaikka vaikka kuinka helposti. ”Kyllä tekeväälle aina töitä löytyy”, oli tytön isä muistanut aina sanoa, kun he olivat tavanneet.

Niin tai näin, suhde ei kuitenkaan kestänyt kuin viitisen kuukautta. Yhdellä viikonloppuvapaalla tyttö vain oli sanoa paukauttanut Pasille mitään varoittamatta, että olisikohan se kuitenkin parempi, jos me lähtisimme eri teille. Tunteet kuohahtivat puolin ja toisin ja lopulta välien selvittely muuttui aivan ilmiriidaksi. Niin hienolta kuin yhdessä oleminen oli alussa näyttänytkin, kummallakin oli ollut hampaankolossa ties millaisia patoutuneita tunteita ja pidäteltyjä kaunoja. Seurustelu päättyi kuin seinään, eikä asioita edes yritetty sen paremmin selvittää.

Pasi huokaisi raskaasti ja nousi jälleen istumaan punkan reunalle. Seurustelun päättyminen oli ollut hänelle hyvin raskas isku. Kohtalokkaasta illasta oli kulunut jo jonkin aikaa, vaan eipä hän tiennyt oikein vieläkään, miksi ihmeessä tyttö oli tahtonut jättää hänet. Koko kuvio tuntui yhäkin täysin käsittämättömältä, vaikka asioihin oli jo saatu hieman etäisyyttä.

Mikä kumma oli saanut tytön yhtäkkiä muuttamaan mielensä? Eikö se ollut kerrassaan omituista, että viimeistä iltaa edeltävänä viikonloppuna tyttö oli sanonut rakastavansa häntä ja olipa jopa vihjaillut naimisiin menemisestäkin, vaikka oli kai jo silloin päättänyt sisimmässään, että kohta he eroavat? Pasi ei suostunut uskomaan, että kukaan kuolevainen voisi tehdä sellaista päätöstä aivan hetkessä; kyllä sitä oli pakostikin pyöritelty mielessä jo useamman kerran ennen kuin se ääneen lausuttiin.

Mitä hän oli tehnyt väärin ja mitä kaikkea hänen olisi pitänyt tehdä toisin? Näitä piinaavia kysymyksiä hän jäi pohtimaan, kun alkoi pukeutua viimeisimmän kerran valtion kuteisiin. Viereisessä punkassakin herättiin, kun verhojen raosta tunkeutuvat auringonsäteet tavoittivat hampaitaan narskuttelevan nukkujan. Heinäkuun aamu oli kirkas ja poutainen.

II

Äkkinäinen ei olisi välttämättä ihan heti uskonut, että ruokalaan siirtyvä lauma koostui sotilasvalan vannoneista pioneereista. Jokainen nuorukainen löntysteli aamiaiselle omaan tahtiinsa, eikä heidän pukeutumistyyliäkään ollut enää yhdenmukaisuutta kuin mallin vuoksi. Jollakin pojalla oli päässään kenttälakki ja jollakin toisella taas maastonvärinen lippahattu. Muutamat uskalikot olivat jo heittäneet päähineen kokonaan pois ja olipa joukossa niitäkin, joilla oli siviilisukat näkyvästi jaloissa tai kotoa tuotu t-paita takin alla.

Napit repsottivat auki miten sattui, eikä mölyävää porukkaa voinut kutsua hyvällä tahdollakaan säännöllisessä muodossa marssivaksi joukkueeksi. Jos he joskus olivatkin olleet nöyrästi tottelevia isänmaan puolustajia, nyt heistä oli jäljellä vain pelkkä sotilaallisuuden irvikuva.

Voitiin siis täydellä syyllä kysyä, oliko sotilaskoulutuksesta ollut noille jullikoille kovinkaan paljon hyötyä. Heti kun valvova silmä vähänkään herpaantui, ote repsahti täydellisesti ja tilalle astui joukko hilpeästi naureskelevia pojannulikoita, jotka vain pitivät pilkkanaan kaikkea kuria ja järjestystä. Olikohan yksikään heistä sisäistänyt armeijasta saatuja tietoja ja taitoja pysyviksi elämänohjeikseen?

Heidän edellään kulkeva alikersantti ei edes yrittänyt viedä heitä ruokalaan sääntöjen mukaisesti. Viimeisten päivien aikana ryhmänjohtajat ja upseerikokelaat olivat luopuneet arvovallastaan

ilman sen suurempia erimielisyyksiä. Heillä kaikilla oli yhtä vähän aamuja jäljellä, eikä kenelläkään tainnut enää olla kovinkaan suurta halua päästä pätemään sotilaallisilla kyvyillään; huutamiset oli huudettu jo aikoja sitten ja mielenkiinto kohdistui jonnekin aivan muualle kuin sotilaspassin arvosanoihin.

Tuskinpa niin hupsua varusmiestä oli olemassakaan, joka olisi käynyt vielä pingottamaan ja skarppaamaan viimeisenä palvelupäivänään.

— On muuten aika väinö olo! muuan Lieksasta kotoisin oleva Jormanaisen poika huudahti, kun he ohittivat elokuvahallin.

Jormanaisen mölähdyks sytytti muutamien nuorten miesten välille suoranaisten kilpailun, kuka heistä osasi leuhkia parhaiten aamujen vähyydellä. Jonkinlaista epämääräistä laulamistakin erottui äänekkään mylvimisen keskeltä:

— Väinö Väinö missä on se Väinö! Alla omenapuun... ei voi olla kukaan muu... Siellä siellä se Väinö on!

— Mä lähden himaan! Mä lähden himaan! Ei iske enää mikään... konsta nakkaa jäivät mäkeen joo joo...

— Heipä hei, taas koko päivä marssittiin... Hellurei, se taitaa pojat olla niin... Että varmaan... että varmaan... tämä marssimme pian ohi on... Ohi on! Ohi on! Ohi on! Tämä marssimme pian ohi on...

Pasi ei viitsinyt osallistua toisten ilonpitoon. Jotenkin vain tuntui, ettei riehakas mielentila ollut lähimainkaan niin aitoa, miltä se ensimmäiseksi näytti ja kuulosti. Hän seurasi syrjäsilmillä tupakaveireittensa naamanliikkeitä ja oli ainakin aistivinaan, että moneenkin

katseeseen sisältyi myös hienoista epävarmuutta ja huolestuneisuutta. Oliko se siviiliin pääseminen lopultakaan niin suurta vapautta, mitä he olivat monta kuukautta mielessään elätelleet? Päivä vaihtui yöksi niin kuin aina ennenkin, eikä auringon alla tainnut muutenkaan tapahtua mitään erityisen uutta.

— Kai tässä piästään siviiliin vähän pienemmälläkii iänenkäytöllä, Pasilta karkasi toisesta suupielestä.

Vierellä kulkeva pioneeri Haatainen vilkaisi häntä ja naurahiti vaisusti. Haatainen oli lukeutunut joukkueen hiljaisimpiin miehiin, ja siksi Pai yllättyikin melkoisesti, kun Veikko Vaitonaiseksi ristitty mies avasi suunsa:

— Niinpä niin... Ja monellakin on huomenna edessä vain rahapula ja työttömyys. Mitäpä erinomaista siinä nyt sitten on...

Pasi aivan hätkähti Haataisen kommentista. Hiljainen mies oli toiminut ikään kuin ukkosenjohdattimena ja oli lausunut tiivistetysti ääneen hänenkin pohjimmaisien mielentilansa. Nyt hän vasta tajusikin oikein selvästi, mikä häntä odotti siviilissä, eikä se mielikuva näyttänyt kovin valoisalta.

— Siepä sen sanoit. Veit kuule Haatainen sanat miun suusta... Tuosta hyvästä voin vaikka tarjota kaljan, jos joskus vielä nähhään tään jäläkeen.

— Pidetään mielessä.

Heitä vastaan käveli muutamia TJ-miehiä, niitä onnettomina pidettyjä tapauksia, jotka joutuisivat palvelemaan isänmaata 270 tai 362 vuorokautta, miehiä, jotka olivat tulleet varuskuntaan samassa saapumiserässä mutta jotka jäisivät tänne vielä kolmeksi tai kuudeksi

kuukaudeksi pureskelemaan näkkileipää ja nötköttiä. Eniten äänessä olevat reserviin siirtyvät kaivoivat taskuistaan sotilaspassin kannet aivan kuin yhteisestä sopimuksesta. Muovikansien väliin oli viritetty kuminauha, jonka alle kämmen sitten työnnettiin. Kun muoviläpyskää heiluteltiin nopeasti peukalon ja etusormien välissä, siitä lähti melkein samanlainen kuuluva räpytys kuin lentoon nousevan vesilinnun siipien havinasta.

Pasikin oli hankkinut sotilaspassin kannet jo hyvissä ajoin, mutta nyt kun niille olisi ollut lopultakin käyttöä, hän oli unohtanut ne kaappiinsa. Mutta väliäkö tuolla, sillä kyllähän toiset pitivät huolen riittävästä kuittailusta. Läpysköitä päristeltiin suunnalta jos toiseltakin, eikä kenellekään taatusti jäänyt epäselväksi, mikä porukka oli lähdössä siviiliin.

— Aamuja nolla! Paljonkos teillä? Häh häh hää!

— Vanha lähtee, paska jää! Paskan seasta nousee mortin pää! Oli kesä, oli mopo...

Mitä enemmän Pasi kuunteli ruotukavereittensa mölinää, sitä enemmän se alkoi häntä tympäistä. Olisiko kukaan heistä intoillut ainakaan näin paljon, ellei se olisi kuulunut ikaiaikaisiin sotilasperinteisiin? Ainahan ”vanhat” sotamiehet olivat vinoilleet ja naureskelleet palvelukseen jääville varusmiehille; niin olivat tehneet heidän isänsä ja isoisänsä ja niin kai sitten heidänkin kuului tehdä, sillä armeijassahan vallitsi sellainen kirjoittamaton sääntö, että vahinko laitettiin aina kiertämään.

Varusmiespalveluksen päättyessä Pasilla on hieman pallo hukassa elämänsä suhteen. Parempaakaan vaihtoehtoa keksimättä hän muuttaa pienelle paikkakunnalle Etelä-Savoon ja menee betonielementtitehtaaseen hanttihommiin. Työpaikan sisäinen maailma aukeenee hänelle pian, ja pitkän talven aikana hän tutustuu laajasti tehtaan henkilöstöön toimitusjohtajasta hanslankareihin. Vähän kerrallaan tulevaisuuden suuntaviivat alkavat hahmottua nuoren miehen mielessä.

Mikko Haaksluoto on syntynyt Kerimäellä vuonna 1974. Nykyään hän asuu Kotkassa. Tehtaaseen sidotut on hänen kymmenes julkaistu kirjansa.

BoD

